

ΟΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ FACTORING ΚΑΙ FORFAITING ΩΣ ΜΕΣΟ ΠΡΟΩ- ΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Δημήτριος Χατζημιχάλης*

I. Γενικά

Για την προώθηση του διεθνούς εμπορίου και ειδικότερα του διαβαλκανικού εξωτερικού εμπορίου, απαιτείται αφενός μεν η εύκολη χρηματοδότηση των εξαγωγικών επιχειρήσεων και αφετέρου η εξασφάλιση των εξαγωγικών πιστώσεων.

Οι συμβάσεις factoring και forfaiting επιτρέπουν στις βαλκανικές χώρες, που στερούνται συναλλαγματικών αποθεμάτων και εμπορικής πίστης να πραγματοποιήσουν τις εισαγωγές τους, που τους είναι απολύτως απαραίτητες για την κάλυψη των αναγκών εκβιομηχάνισης και εισαγωγής τεχνολογίας όπως και των καταναλωτικών αναγκών.

II. Εμφάνιση και εξέλιξη των θεσμών factoring και forfaiting

Η σύμβαση factoring είναι δημιούργημα της πράξης και επιδιώκει κυρίως σκοπούς χρηματοδοτικούς.

Στη σύγχρονη μορφή του εμφανίστηκε στις ΗΠΑ κατά τα τέλη του 19ου αιώνα και στην Ευρώπη πριν από 30 χρόνια.

Αρχικά έκανε την εμφάνιση του στην Αγγλία γρήγορα όμως εξαπλώθηκε ο νέος θεσμός σε ολόκληρη την Ευρώπη όπου και ανέπτυξε δική του δυναμική και διαμορφώθηκε ανάλογα με τις ανάγκες του ευρωπαϊκού εμπορίου.

Ο όρος forfaiting προέρχεται από το γαλλικό όρο «a forfait» που σημαίνει κατ'αποκοπή και εκφράζει την έλλειψη δυνατότητας αναγωγής.

Η σύμβαση forfaiting είναι χρηματοδοτική μέθοδος που επινοήθηκε και αξιοποιήθηκε από τους Ευρωπαίους. Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου για τη χρηματοδότηση εξαγωγών δημητριακών από τις ΗΠΑ στην Ανατολική Ευρώπη, και μετά τη λήξη του πολέμου στις αρχές της δεκαετίας του '60 για τη χρηματοδότηση εξαγωγών προς την Ανατολική Ευρώπη, υπό τη μορφή της μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης για τη διακίνηση βασικών αγαθών, πρώτων υλών και βιομηχανικού εξοπλισμού. Είναι προφανές ότι πέρα από χρηματοδοτικό θεσμό η εν λόγω σύμβαση αποτέλεσε και μέσο μετακίνησης του εμπορικού και πολιτικού κινδύνου από τους εξαγωγείς στις Τράπεζες.

---

* Δικηγόρος.

Έτσι το *forfaiting* συντέλεσε στη διεύρυνση του διεθνούς εμπορίου προς χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, Αφρικής, Λατινικής Αμερικής και Νοτιοανατολικής Ασίας.

III. Εμφάνιση των θεσμών στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα το *factoring* έκανε την εμφάνιση του πολύ αργότερα σε σχέση με την Ευρώπη.

Με το Ν. 1905/1990 «για τη σύμβασηπρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων» δημιουργήθηκε συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο για το *factoring* το οποίο ρυθμίζει αναλογικά και το *forfaiting*.

Με το νόμο αυτό θεσπίζονται δημόσιες ενισχύσεις για την ανάπτυξη τους στην Ελλάδα. Οι δημόσιες αυτές ενισχύσεις συνδέονται με το θετικό ρόλο που αναμένεται να διαδραματίσουν οι νέοι αυτοί θεσμοί στην ανάπτυξη των παραγωγικών επιχειρήσεων στη χώρα μας και γενικότερα στην προώθηση του διεθνούς και του διαβαλκανικού εμπορίου.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η υπ'αριθμ. 959/10.3.1987 πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος με την οποία ρυθμίζεται το *factoring* ως τραπεζική εργασία, καθορίζοντας μάλιστα και τις προϋποθέσεις οι οποίες απαιτούνται προκειμένου μια Τράπεζα ή θυγατρική της να ασκεί εργασίες *factoring*.

IV. Έννοια, χαρακτηριστικά και νομική φύση του *factoring*

Το *factoring* «ως σύμβασηπρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων» σύμφωνα με το Ν. 1905/90 νοείται η είσπραξη τιμολογιακών απαιτήσεων εκ μέρους του πράκτορα για λογαριασμό του πελάτη του σε συνδυασμό με τη λογιστική παρακολούθηση των εν λόγω απαιτήσεων.

Πολύ σημαντική για την κατανόηση της έννοιας του *factoring* είναι η διάκριση σε γνήσιο και μη γνήσιο *factoring*, η οποία στηρίζεται στο αν ο *factor* έχει ή όχι δικαίωμα αναγωγής κατά του πελάτη του.

Στην περίπτωση του *γνήσιου factoring* έχουμε αφενός την εκχώρηση απαιτήσεων του πελάτη έναντι τρίτων από την παροχή αγαθών ή υπηρεσιών και αφετέρου την αγορά τους από τον *factor* αφού καταβληθεί ολόκληρο το τίμημα ή μέρος του, αναλαμβάνοντας τον κίνδυνο αφερεγγυότητας του αλλοδαπού οφειλέτη, δηλαδή χωρίς δικαίωμα αναγωγής κατά του πωλητή των απαιτήσεων.

Στη σύμβαση *μη γνήσιου factoring* ο *factor* αναλαμβάνει την υποχρέωση να παρακολουθεί και να εισπράττει τις απαιτήσεις του πελάτη του αφού καταβάλλει την αξία των απαιτήσεων που μεταβιβάζονται, χωρίς να αναλαμβάνει τον κίνδυνο αφερεγγυότητας των οφειλετών των απαιτήσεων ήτοι με δικαίωμα αναγωγής κατά του πωλητή των απαιτήσεων.

Στη δεύτερη περίπτωση απαντώνται και στοιχεία δανείου ώστε η μορφή του

μη γνήσιου factoring να παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με την κοινή τραπεζική προεξόφληση.

Άλλωστε με την εν λόγω σύμβαση δεν αποκλείεται και άνοιγμα πίστωσης το οποίο είναι δυνατόν να συνδυασθεί και με αλληλόχρεο λογαριασμό.

Κατά το ελληνικό δίκαιο η σύμβαση factoring είναι κατ'αρχάς ενοχική σύμβαση όταν οφειλόμενο έργο αποτελεί η παρακολούθηση και η είσπραξη απαιτήσεων. Στην απλή αυτή μορφή πρόκειται για μίσθωση έργου.

Εάν όμως ο factor χρηματοδοτεί τον πελάτη του σε συνδυασμό με εκχώρηση απαιτήσεων, τότε η εν λόγω εκχώρηση αποτελεί εκπονητική δικαιοπραξία.

Η υποσχετική δικαιοπραξία που προηγείται της εκπονητικής αποτελεί μικτή σύμβαση με στοιχεία μίσθωσης έργου αφενός και εγγυητικής σύμβασης αφετέρου όσον αφορά την ευθύνη του factor για την εξόφληση των απαιτήσεων.

V. Έννοια, χαρακτηριστικά και νομική φύση του forfaiting

Το forfaiting αποτελεί μόρφωμα συναλλαγών συγγενές του factoring και ως προς τη νομική του φύση αποτελεί μεταβίβαση απαιτήσεων κατά κανόνα αξιολογικών ή και σπανιότερα μη αξιολογικών.

Πρόκειται ουσιαστικά για αγορά χωρίς αναγωγή κατά του μεταβιβάζοντος, αξιώσεων ή δικαιωμάτων που απορρέουν από τη διεθνή συναλλαγή μεταξύ εισαγωγέα - εξαγωγέα ή από τραπεζική εγγυητική επιστολή ή από τραπεζική ενέγγυο πίστωση, ή συνίστανται σε απλές χρηματοδοτικές απαιτήσεις και σχετίζονται με την παράδοση στον εισαγωγέα προϊόντων ή υπηρεσιών από τον μεταβιβάζοντα τις απαιτήσεις εξαγωγέα.

Το forfaiting αποτελεί μεταβίβαση απαιτήσεως κατά κανόνα αξιολογικής. Όσον αφορά τη νομική φύση του θεσμού με αυτή τη μορφή, έχει διατυπωθεί η άποψη ότι πρόκειται για μονομερή δικαιοπραξία και κατ'άλλους σύμβαση.

Επειδή πρόκειται όχι μόνον για πώληση του δικαιώματος αλλά και του αξιόγραφου ως κινητού εφαρμόζονται οι διατάξεις περί πώλησεως.

Όταν όμως η απαίτηση που μεταβιβάζεται δεν έχει αξιολογικό χαρακτήρα, αλλά απορρέει από τη διεθνή συναλλαγή των δύο μερών του εισαγωγέα και του εξαγωγέα ή από τραπεζική εγγυητική επιστολή ή ακόμα και από ενέγγυο πίστωση τότε η σύμβαση forfaiting αποτελεί κατά τη νομική της φύση εκχώρηση.

Σύμφωνα με τη θέση ότι η σύμβαση forfaiting αποτελεί πώληση απαιτήσεων και όχι δάνειο, αφού το αμετάκλητο της ανάληψης των κινδύνων αποκλείουν την εφαρμογή των διατάξεων περί δανείου του ΑΚ, ο τρόπος υπολογισμού του προεξοφλητικού τόκου τον οποίο επέλεξαν τα μέρη υπόκειται μόνον στους περιορισμούς που επιβάλλονται από τα συναλλακτικά ήθη και την καλή πίστη.

Ο τρόπος λειτουργίας του forfaiting που συνηθίζεται στην πράξη, συνίσταται

στην έκδοση από τα μέρη κατά την κατάρτιση της σύμβασης πώλησης αξιόγραφων χωρίς χρονολογία έκδοσης και λήξης τα οποία παραδίδονται στην τράπεζα ως θεματοφύλακα. Μόλις ο εξαγωγέας προσκομίσει τα φορτωτικά έγγραφα η τράπεζα συμπληρώνει τα λευκά αξιόγραφα, του τα παραδίδει και εκείνος εν συνεχεία τα οπισθογραφεί στη δική του τράπεζα που λειτουργεί ως *forfaiteur*.

VI. Σύγκριση, ομοιότητες - διαφορές των δύο θεσμών

Οι δύο θεσμοί παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες αφού και το *factoring* και το *forfaiting* είναι προεξοφλητική χρηματοδότηση χωρίς δικαίωμα αναγωγής, δηλαδή με μετατόπιση του κινδύνου αφερεγγυότητας του οφειλέτη στο χρηματοδότη. Η διαφορά συνίσταται στο ότι ο *forfaiteur* αναλαμβάνει πάσης φύσεως κινδύνους, ενώ ο *factor* δεν αναλαμβάνει κινδύνους λόγω συναλλαγματικών περιορισμών ή άλλων πολιτικών κινδύνων, διατηρώντας για αυτές τις περιπτώσεις το αναγωγικό του δικαίωμα.

Επίσης ο *forfaiteur* και όχι ο εξαγωγέας επωμίζεται τα βάρη και τους κινδύνους από τις συναλλαγματικές διαφορές λόγω διακύμανσης των επιτοκίων.

Στη σύμβαση *factoring* είναι απαραίτητο να συμβληθούν τα μέρη με εταιρεία ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων, για να καλυφθούν οι κίνδυνοι αφού ο *factor* δεν τους αναλαμβάνει. Αντίθετα στο *forfaiting* την ανάληψη των κινδύνων συμφωνούν τα συμβαλλόμενα μέρη με τη ρήτρα «άνευ ευθύνης».

Στο *forfaiting* η σύμβαση αφορά την προεξόφληση ορισμένης απαίτησης που απορρέει από ορισμένη έννομη σχέση.

Η *a forfait* χρηματοδότηση είναι διαπραγματεύσιμη για κάθε εμπορική συναλλαγή του εξαγωγέα, χωρίς να υποχρεούται να αναθέσει το σύνολο των εργασιών του στον *forfaiteur*.

Αντίθετα η σύμβαση *factoring* αφορά την προεξόφληση όλων των απαιτήσεων του εξαγωγέα που γεννιούνται σε ορισμένη χρονική περίοδο, και κατά συνέπεια πρόκειται για διαρκή σύμβαση. Όμως το ύψος των προεξοφλούμενων απαιτήσεων στο *forfaiting* είναι πολύ μεγαλύτερου ύψους σε σχέση με το *factoring*, ενώ στο πρώτο δεν εμπεριέχεται και παροχή λογιστικών υπηρεσιών όπως συχνά συμβαίνει στη σύμβαση *factoring*.

Επίσης στο *forfaiting* είναι πρακτικά δυνατή και συνήθης η συναλλαγή ακόμα και αν ο *forfaiteur*, ο εισαγωγέας και ο εξαγωγέας εδρεύουν σε διαφορετικές χώρες, γεγονός που αποκλείεται στο *factoring* αφού πρέπει ο εισαγωγέας και ο *factor* να έχουν την ίδια έδρα και αντίστοιχα ο εξαγωγέας με τον *factor* που συνεργάζεται να έχουν επίσης την ίδια έδρα. Πρακτικά η ως άνω διαφορά είναι πολύ σημαντική αφού καθιστά το *forfaiting* προσφορότερη μέθοδο χρηματοδότησης του εξαγωγέα εμπόρου, γιατί δεν προϋποθέτει ότι το *forfaiting* αποτελεί θεσμό και στη χώρα του εισαγωγέα.

Εξάλλου ο εξαγωγέας έχει το δικαίωμα να απαιτήσει τήρηση μυστικότητας όσον αφορά τη χρηματοδότηση.

Γι' αυτόν το λόγο τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται ο θεσμός *direct export factoring* ο οποίος λειτουργεί κατά τρόπο ανάλογο με το *forfaiting*, δηλαδή άμεσα μεταξύ των τριών μερών.

Τέλος η χρηματοδότηση μέσω *forfaiting* στην πράξη γίνεται μόνον μέσω ορισμένων νομισμάτων, όπως δολάρια, μάρκα, φράγκα, ενώ αποφεύγονται νομίσματα τα οποία είναι δυνατόν να παρουσιάσουν σοβαρές διακυμάνσεις που θα καθιστούσαν επικίνδυνη τη συναλλαγή.

Επίσης μειονέκτημα αυτής της μορφής χρηματοδότησης θεωρείται το γεγονός ότι ο εξαγωγέας θα πρέπει να εντοπίσει έναν εγγυητή της προτίμησης του *forfaiter*. Επί πλέον το κέρδος του *forfaiter* αναμένεται μεγαλύτερο από εκείνο του απλού εμπορικού δανειστή.

Από τις διαφορές που αναφέρθηκαν γίνεται φανερό ότι το *forfaiting* αν και αποτελεί μόρφωμα συγγενές του *factoring* είναι ο προσφορότερος τρόπος συναλλαγών και δεν αποτελεί απλώς εναλλακτική λύση.

Τούτο οφείλεται κυρίως στο ότι ο πελάτης εισπράττει μετρητά αμέσως μόλις παραδώσει τα αγαθά, γεγονός που έχει θετικές επιπτώσεις στη ρευστότητα της επιχείρησης, μειώνει τον τραπεζικό δανεισμό ή ακόμη ελευθερώνει δεσμευμένες χρηματοδοτικές πηγές για να γίνουν επενδύσεις. Εξάλλου η όλη διαδικασία χρηματοδότησης θεωρείται ταχεία.

VII. Αποτελέσματα της εφαρμογής των θεσμών στο διαβαλκανικό εξωτερικό εμπόριο

Με το *factoring* και το *forfaiting* μπορεί να αναπτυχθεί το διεθνές εμπόριο και δη το διαβαλκανικό, αφού οι συναλλαγές γίνονται με ασφαλέστερα εχέγγυα και μειώνεται σημαντικά ο κίνδυνος ζημιών και για τα δύο μέρη.

Είναι σίγουρα ευνοϊκότερες από μια απλή σύμβαση δανείου, αφού αφενός δεν παρουσιάζουν το κόστος και τις δυσκολίες της εγγυητικής επιστολής και αφετέρου περιλαμβάνουν μια σειρά υπηρεσιών που δημιουργούν τις προϋποθέσεις για αύξηση της παραγωγής, μείωση του κόστους της και άμεση ρευστοποίηση των απαιτήσεων.

Κατ' αυτόν τον τρόπο ανταμείβεται η δραστήρια και υγιής επιχείρηση που έχει δυνατότητα αυξήσεως της δράσης της στην αγορά, αφού χρηματοδοτείται με μόνη ασφάλεια τις απαιτήσεις κατά των πελατών της.

Οι εν λόγω απαιτήσεις αντιμετωπίζονται πλέον υπό νέο πρίσμα, αφού αποτελούν τον δείκτη της δυναμικότητας της επιχείρησης καταδεικνύοντας την πραγματική της δραστηριότητα.

Προς το παρόν οι εταιρείες factoring στην Ελλάδα ίσως να μην μπορούν να υπεισέλθουν στο χώρο του διεθνούς factoring και forfaiting με την ευελιξία και την άνεση που απαιτείται. Όμως η ανάληψη των εργασιών που απαιτούνται για τις νέες αυτές μορφές χρηματοδότησης από θυγατρικές εταιρείες τραπεζών, μπορεί να καλύψει επαρκέστερα τον εμπορικό κίνδυνο των εξαγωγέων.

Όσον αφορά τη θέση της Ελλάδας, στόχος είναι να δοθεί η δυνατότητα να ακολουθήσει η ελληνική αγορά χωρίς βραδύτητα το μηχανισμό που συνεχώς εξαπλώνεται η εφαρμογή του παγκόσμια και δη στα κράτη μέλη της ΕΟΚ.

Δρώντας προς αυτή την κατεύθυνση ο νομοθέτης με το καταστατικό για τις εν λόγω συμβάσεις νόμο 1905/90, που αφορά και το factoring και το forfaiting όρισε ότι οι υπηρεσίες της σύμβασης πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων υπόκεινται μόνον σε φόρο προστιθέμενης αξίας με συντελεστή 16% και απαλλάσσεται τελών, χαρτοσήμων και των λοιπών, που θα καθιστούσαν ουσιαστικά τις ως άνω συμβάσεις πρακτικά άχρηστες λόγω της υψηλής φορολογίας.

Είναι φανερό ότι με τις συμβάσεις χρηματοδότησης factoring και forfaiting μπορεί να αναπτυχθεί σημαντικά το διαβαλκανικό εμπόριο αφού οι συναλλαγές γίνονται ασφαλέστερα και με ευχέρεια χρηματοδότησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Οικονομική Νομοθεσία, σελ. 177 επ.
- Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου, τόμος ΛΘ', σελ. 87 επ.
- Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου, τόμος ΜΣΤ', σελ. 2 επ.
- Νομικό Βήμα, τόμος 38, σελ. 412 επ.
- Κώδικας Νομικού Βήματος, έτος 1990, σελ. 967 επ.
- Γεωργιάδης, *Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας*, 1995, σελ. 65 επ.
- Χρήστος Χρυσάνθης, *«Forfaiting» χρηματοδότηση εξαγωγών*, 1991.
- Κυριακή Σ. Σαπουντζάκη, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών* (τεύχος 17-18 1988).
- Ε.Ν. Ρουσσάκη, Καθηγήτῆ Οικονομικών του College of Business Administration, Florida International University, *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών* (τεύχος 17-18 1988).